שמות איד

בַּעֲבֹרָה קְשָׁה בְּחֹמֶּר וּבלבנים וּבכל עברה

בַּשְּׂדֶה אַת כָּל עֲבֹרְתְם

אַשר עבדוּ בַהַם בַּפַרַף:

אָם תִּשְׁכְּבוּן

שפתים כנפי יונה נחפה

בכסף ואברותיה בירקרק

הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל

בפרך נפה רך. משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה: בפריכה. בשברון גוף ומתנים וחזקה: ה"ג בעבודה קשה אמר רבי

בכדיהן ושואבות מחצה מים ומחצה דגים ובאות ושופתות שתי קדירות אחת

של חמין ואחת של דגים ומוליכות אצל בעליהן לשדה ומרחיצות אותן וסכות

אותן ומאכילות אותן ומשקות אותן ונזקקות להן בין שפתים שנאמר 2אם

תשכבון בין שפתים וגו' בשכר תשכבון בין שפתים זכו ישראל לביזת מצרים

שנאמר בכנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ וכיון שמתעברות

באות לבתיהם וכיון שמגיע זמן מולדיהן הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח

שנאמר יתחת התפוח עוררתיך מוגו' והקב"ה שולח משמי מרום מי שמנקיר

ומשפיר אותן כחיה זו שמשפרת את הולד שנאמר יומולדותיך ביום הולדת

אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי וגו' יומלקט להן שני עגוליו

אחד של שמן ואחד של דבש שנאמר זיניקהו דבש מסלע ושמן וגו' וכיון

שמכירין בהן מצרים באין להורגן ונעשה להם גם וגבלעין בקרקע ומביאין

שוורים וחורשין על גבן שנאמר "על גבי חרשו חורשים וגו' לאחר שהולכין

היו מבצבצין ויוצאין כעשב השדה שנאמר ⁷רבבה כצמח השדה נתתיך וכיון

שמתגדלין באין עדרים עדרים לבתיהן שנאמר יותרבי ותגדלי ותבואי בעדי

עדים אל תקרי בעדי עדים אלא בעדרי עדרים וכשנגלה הקב"ה על הים הם

הכירוהו תחלה שנאמר 3זה אלי ואנוהו 9ויאמר מלך מצרים למילדות

העבריות וגו' רב ושמואל חד אמר אשה ובתה וחד אמר כלה וחמותה מ"ד

אשה ובתה יוכבד ומרים ומ"ד כלה וחמותה יוכבד ואלישבע תניא כמ"ד

אשה ובתה דתניא שפרה זו יוכבד ולמה נקרא שמה שפרה שמשפרת את

הולד ד"א שפרה שפרו ורבו ישראל בימיה פועה זו מרים ולמה נקרא שמה

פועה שהיתה פועה 🌣 (ומוציאה את הולד) ד"א פועה שהיתה פועה ברוח הקודש

ואומר בילדכן את ישראל יוואמר בילדכן את שמושיע את ישראל יוואמר בילדכן את

העבריות וגו' מאי אבנים א"ר חנן סימן גדול מסר להן אמר להן בשעה

שכורעת לילד יריכותיה מצמננות כאבנים ואית דאמר כדכתיב ייוארד בית

היוצר והנה הוא עושה מלאכה על האבנים מה יוצר זה ירך מכאן וירך מכאן

המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן וגו' להן מיבעי ליה א"ר

יוםי ברְ׳ חנינא מלְמד שתבען לדבר עבירה ולא נתבעו בותחיין את הילדים

תנא לא דיין שלא המיתו אותן אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון

11 מאי חיות אילימא חיות נוו׳ מאי חיות אילימא חיות

זו כחיה נמשלה יהודה 11גור אריה דן 15יהי דן נחש נפתלי 16אילה שלוחה

יששכר זים דכתיב ביה יוםף 17 שור בנימין 19 זאָב ימרף דכתיב ביה כתיב

ביה ודלא כתיב ביָה כתיב (ביה) 20 מה אמך לביא בין אריות רבצה וגו'

121 אמר המילדות את האלהים ויעש להם בתים רב ושמואל חד אמר

בתי כהונה ולויה וחד אמר בתי מלכות מ"ד בתי כהונה ולויה אהרן ומשה

ומ"ד בתי מלכות דוד נמי ממרים קאתי דכתיב 22 ותמת עזובה (אשת כלב)

ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור וכתיב ביודוד בן איש אפרתי

וגו': 21כלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה ואת יריעות ואלה בניה ישר

ושובב וארדון בן חצרון 25בן יפנה הוא בן שפנה מעצת מרגלים ואכתי בן

ואת יריעות ואלה בניה ישר ושובב וארדוו: דברי הימים א כ יח 25. למטה יהודה כלב בו יפנה: במדבר יג ו

שהיתה פועה לולד. פירש רבינו חננאל חילוחשת לחישה ויולא הולד כמו שעושים הלו עכשיו באזני האשה: אחרים

תוַרַרְתִּיךְ שָׁמֶּה חִבְּלַתְךְּ הוֹדֶרָה תַּחַת הַתַּפּוּח תַּיִּין בִּי בִּיוֹנֵן בֵּל שָׁמָה חִבּלָה בהם בפרך אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים ולמ"ד נמי התם בפה רך הכא ודאי 4. ומוֹלְדוֹתִיִּךְ בְּיוֹם הוּלֶדֶת אֹתְרְ לֹא בָת שְׁרְּ בפריכה דרש 4 רב עוירא בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים סבשעה שהולכות לשאוב מים הקב"ה מזמן להם דגים קטנים וּבְמֵיִם לא רחצת לְמִשְׁעִי המלחת

וְהָהְתֵּל לֹא חֲתָּלְתְּ: יחזקאל טז ד יחזקאל טז ד 5. ירכבהו על במתי ָּצָרֶץ וַיּאכַל הְנוּבֹת שְׁדִי וַיַּנְקָהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע וְשֶׁמֶן מחלמיש צור: י. דרריח לר יו

6. עַל גַּבִּי חָרְשׁוּ חֹרְשִׁים ָּהֶאֱרִיכוּ לְמַעַנִיתם:

7. רבַבָּה כִּצֶמַח הַשְּׂדֶה נְתַתִּיךְ וַתְּרְבֵּי וַתְּגְּדְלי וַתְּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדְיִים שְׁדִים נָכנוּ וִשְׂעֲרַךְ צַמֵּחַ ואַת ערם ועריַה:

אני וְזִמְּרֶת יָה וַיְהִי לִי? לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנֵוְהוּ לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנֵוְהוּ אָלהֵי אָבִי וַאֲרמְמֶנְהוּ: שמות טו ב

9. וַיּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְיַלְּדֹת הָעִבְרִיּת אֲשֶׁר שם הַאַחַת שִׁפָּרָה וְשֵׁם השנית פועה:

10. וַיֹּאמֶר בְּיֵלֶדְכֶן אֶת על הַעְבָרִיוֹת וּרְאִיתֵן הָאָבְנָיִם אִם בֵּן הוּא וַהֲמָתֶן אֹתוֹ וְאָם בַּת הִיא וַהֲמָתֶן אֹתוֹ וְאָם בַּת הִיא שמות א טז וְוָּנְיְה: שמות א טּזּ 11. וָאֵרֵד בֵּית הַיּוֹצֵר וְהִנְּה הוֹא עֹשֶׂה מְלָאכָה

וְהָנֶּה זונג. על הָאָבְנָיִם: ירמיהו יח ג 12. וַתִּירָאוָ הַמֵּיַלְדֹת אֵת הָאֶלהִים וְלֹא עְשׂוּ בָּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהָן מֶלֶּךְ מְצְרָיִם וַתְּחַיֶּין הַיְלְרִים: שמות הַיְלְרִים: שמות שמות א יז ... 13. וַתּאמֵרְן הַמְיַלְּדֹת אֶל פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנְּשִׁים המצרית העברית כי

שמות א יט מְשֶּׁרֶף בְּנִי עְלִיתְ בְּרַע רבץ כאריה וכלביא מי רבץ בְּאָרָה וּכְּלְבֵּיא מִי יְקִימָנוּוּ: בראשית מט ט 15. יְהִי דְן נְחָשׁ עֲלִי דְרָךְ שְׁפִּיפּן עֲלֵי אַרַח הַנִּשְׁךְ עִקְבִי סוּס וַיִּפּּל רֹכְבוֹ בראשית מט יז .16 נפתלי אַיַלַה שָׁלְחָה

17. יִשְּׂשׁבְר חֲמֹר גָּרֶם רֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם בראשית מט יד

18. בְּכוֹר שוֹרוֹ הָדֶר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנֶיו בְּהֶם עִמִּים יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְּסֵי אַרץ והם רבבות אפרים

בראשית מט כז 20. וְאָמֵרְתָּ מָה אִמְּךְ לְבִיָּא בֵּין אֲרְיוֹ לוֹ אֶת חוּר: דברי הימים א ב יט 3

קנז הוא דכתיב 26וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב 9אמר רבא חורגו דקנז הוה יָּגֶּ וְ וְיֵבֵּ וְ דְּבֵּיוּ יְּדְּנֵּ וְהַם אַלְפֵּי מְנַשָּׁה: דברים לג יז שנפנה מעלת מרגלים. מירולה הוה דקא מתרץ. לעולם בן חלרון הוא דימא 19. בּנְיָמִין זְאַב יִטְרְף בַּבֹּקֶר יאבַל עֵד וְלְעֶרֶב יְחַלֵּק שְׁלָל: ולמה נקרא בן יפונה על שם מעשיו: ה"ג ואכחי בן קנו הוא: חורגו דקנו. בן אשתו של קנו היה כלב ונמלא עתניאל אחיו מאמו:

יות רְבָצָה בְתוֹךְ בָּפָרִים רְבְּתָה גוּנְיהָ: יחוֹקאל יט ב 12. וְיָהִי כִּי יְרָאוּ הְמַיֵלְדֹת אֶת הְאֱלְדׁת מֶת הְאֱלְדׁת מֶת הְאֶלְדְה וְנְיְמוֹ יְשׁ וְלוֹ שְׁמֹנָה בְּנִים וְהָאִישׁ בִּימִי שְׁאוֹל וְקֵן בָּא בְאַנְשִׁים: שמואל א יו יכ 12. וְכְלֵב בָּן חְצְרוֹן הוּלִיד אָת עַזוּבְה אִשְׁה 23. רְבִים וְהָאִישׁ בִּימִי שְׁאוֹל וְקֵן בָּא בְאַנְשִׁים: שמואל א יו יכ 12. וְכְלַב בָּן חְצְרוֹן הוּלִיד אָת עַזוּבְה אִשְׁה 23. בְּאַרְדוֹן: דברי הימים א ב יח 25. לְמָשֵׁה יְהוּדְה בְּלַב בָּן יְשָבָּה: במרבר יג ו 26. וְאַלְבְיה שְׁתְנִיאל בָּן קְּנֵן אֲחִיּ בְלַב הַקְטון מִמְּנוּ וִיְּתָן לוֹ אֶת עַבְּסְה בְתוֹ לְאִשְׁה: שופטים א יג יג

אמן, ד) ס"א ונותן להם. רש"ל, ה) ס"א ל"ג, ו) [תמורה טו. ע"ש], ז) [דף יב.], ה) [וכ"כ בערוך ערך

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה ולמאו לאמר גמי בפרך: (ב) ד"ה וכלב וכו' הימים הס"ד ואח"כ מ"ה בן שנפנה כנ"ל וחיבות בן יפונה :מחק

מוסף רש"י

י שהיתה פועה. שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוה לו אמו של כלב את עתניאל שמואל בר נחמני אמר כ' יונסן שהיו מחליפין וכו'. זוו היא קשה שלא היו רגילים בכך: ולמאן דאמר (א). בפרך קמא בפה רך האי בפרך בתרא ודאי פריכה היא דהכתיב וימררו: ושופסות. כשמושיבין הסיר על גבי כירה קרי לה שפיתה: אחם של חמין. לרחוץ רגלי בעליהן בשדה: בין שפסים. בין מלרי השדות מקומות לנועין. מלר גבול השדה גבוה מכאן וחבירו מכאן וחריך באמלע: יונה. ישראל שנאמר בפרך רבי אלעזר אמר בפה רך רבי שמואל

בר נחמני אמר בפריכה יוימררו את חייהם

בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו' אמר

רבא בתחילה בחומר ובלבנים ולבסוף ובכל

עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו

המקנא פרק ראשון סומה

יונחי חמחי ושיר וו: עוללחיד. לנחת ממעי חמך: הכלחך. לשון חבלי יולדה (הושע יג): מנקר. מנקה: משפר. כמו שעושין לתינוקות ליישב את איבריהם ולתקנן שניתקין מלער הלידה: לא כרם שרך. לא היה לך מיילדת לחתוך טיבור הולד: למשעי. להחליק בשר. כמו חלהת לואריו (ברחשית כז) שעיעות: עגולין. כעין ככר עגול: נעשה להן נס: רבבה כלמה השדה. גדילים מן הארץ כלמח השדה: ותבחי. לבית אביך: הם הכירוהו. שראו שכינתו כבר: זה אלי. שראיתי כבר: אלישבע. בת עמינדב אשתו של אהרן: שהיתה פועה לולד. משעשעת חותו כדרך שמשחקים לתינוקות בדברים ערבים לשעשעו: פועה. לועקת כמו כיולדה אפעה וישעיה מבו: ה"ג וראיתו על האבנים אמר רבי יוחנו סימו גדול מסר להן בשעה שלורעת לילד יריכותיה מלטננות כאבנים ד"א על האבנים כדכתיב וארד בית היולר וגו' מה יולר זה ירך מכאן כו': סימן גדול. שלה תטלנו החם ותחביחנו ותאמר נפל היה זה לכם הסימו של לידה ואז מטלוהו ומהרגוהו. ד"א להכי קרי ליה למשבר של אשה אבנים כדכתיב גבי יולר כלי חרס אבנים ואשה נמי ליולר דמיה: סדן. עד עב שעליו יושב ומגלגל הבלים לעשותן בדפום הכלי לפי גדלו וקטנו: סימן גדול מסר להם. וראיתו על האבנים אם בו הוא שם אתן יכולות לראות מיד אם בן הוא בלא שום הגבהה: בן פניו למעה. כדרך תשמישו: בת פניה למעלה. כדרך תשמישתה. והכי מפרש במסכת נדה (דף לא.): אליהו. משמע על עיסהי ביאה. לשון ויבא אליה (בראשית כט): וסחייו. הוה ליה למיכתב ולא המיתו הילדים ותחיין משמע שהיו מסייעין להחיותן שהיו טומנות אותן בבתיהן ומגדלות אותם: אי נימא חיות ממש. מילדות: כחיה נמשלה. וחית השדה אינה לריכה למילדת: דכתיב ביה כתיב ביה. מי שכתוב בו שנהרא בשם בהמה וחיה הרי כתיב בו ושאין כתיב בו הרי כתיב בכל כנסייתן יחד מה אמך לביא בין אריות רבנה אמך כנסת ישראל כולה נקראת לביאה: אהרו ומשה. שינאו מיוכבד: וממת עזובה אשת כלב. והיא מרים. ולקמן"

וסדן באמצע אף אשה ירך מכאן וירך מכאן והולד באמצע ייאם בן הוא והמתן אותו א"ר חנינא סימן גדול מסר להן בן פניו למטָה בת פניָה למעלה יִּוֹתיראן ממש אטו חיה מי לא צריכה חיה אחריתי לאולודה אלא אמרו לו אומה בן אים אפרתי: וכלב בן הלרון. פסוק

לו. אלמא אפרת קרי מרים וכתיב בדוד

מפרש למה נקראת שמה עזובה. והאי ותמת שנלטרעה: ויקה לו כלב חת אפרת. לאחר שנתרפאת חזר ולקחה

הוא בדברי הימים: (כ) בו יפונה בו